

NATO Annual Report: Nové technológie aj vyššie výdavky na obranu napriek pandémie

Barbora Hrozenková

V marci 2020 zverejnil generálny tajomník NATO Výročnú správu NATO za rok 2020. Obsahom takmer 150 stranového dokumentu je zhodnotenie aktivít Aliancie za posledných dvanásť mesiacov, vyzdvihnutie úspechov a poukázanie na výzvy, ktorým bude NATO čeliť v najbližšom období. Posolstvo tohtoročnej správy bolo jednoznačné – hoci je svet zasiahnutý pandémiou COVID-19, NATO aj naďalej stabilne plní svoju úlohu ochrany euroatlantického priestoru.

V roku 2020 sa do boja s pandémiou zapojilo viac ako pol milióna príslušníkov ozbrojených síl krajín NATO. Prostredníctvom koordinácie **NATO Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre** Aliancia poskytla potrebné zdravotnícke vybavenie, zabezpečovala transport pacientov a zdravotníkov (viac ako 350 letov), ochranu hraníc, či výstavbu viac ako 100 poľných nemocníc. Pre urýchlenie pomoci postihnutým štátom bol vytvorený **Pandemic Response Trust Fund**, využívaný bol tiež program SAC (Strategic Airlift Capability), Rapid Air Mobility, alebo SALIS (Strategic Airlift International Solution). Predplatené letecké hodiny zmluvných dopravných lietadiel na prepravu zdravotníckeho materiálu využilo aj Slovensko a napríklad v marci 2020 doviezlo 74 ton zdravotníckeho materiálu z Číny. Aliancia tiež poskytovala pomoc aj mimo svojho územia v krajinách, v ktorých vykonáva misie a operácie (Irak, Afganistan, Kosovo). Popri tom však aj naďalej plnila ostatné úlohy spojené s ochranou svojich členských štátov.

Jedno nové veliteľstvo, veľa nových výziev

Operačná pripravenosť NATO zostala zachovaná vo všetkých operačných doménach (súš, more, vzduch, kyberpriestor, vesmír). Napriek obmedzeniam spôsobeným pandémiou vykonalo NATO 88 zo 113 plánovaných vojenských cvičení. Snahu o posilnenie Aliancie v reakcii na nové výzvy a zmenu bezpečnostného prostredia reflektuje aj spustenie **iniciatívy NATO 2030**, ktorej cieľom je posilniť aktivity spoločenstva vojensky, politicky a rozšíriť jeho aktivity globálne.

Jednou z dôležitých aktivít Aliancie bolo v minulom roku kontinuálne udržiavanie predsunutej prítomnosti NATO v Pobaltí (v Estónsku pod vedením UK, v Litve pod vedením Nemecka, v Lotyšsku pod vedením Kanady a v Poľsku pod vedením USA). V septembri 2020 dosiahlo počiatočnú operačnú spôsobilosť aj **Joint Force Command** v Norfolku (Virginia, USA). Ide o nové atlantické veliteľstvo NATO, ktoré bude mať o. i. za úlohu posilňovať bezpečnosť námorných trás medzi severnou Amerikou a Európou.

Vo vzdušnom priestore sa čoraz viac presadzuje význam **bezpilotných prostriedkov** (UAV, napr. drony), ale aj sofistikovaných hypersonických systémov (klzáky, strely s plochou dráhou letu), ktorými disponujú viaceré nečlenské krajiny NATO, najmä Rusko, Čína a India. NATO bude musieť na vývoj týchto nových spôsobilostí reagovať zvýšením investícií do výskumu a vývoja, ako aj do obrany proti takýmto vzdušným prostriedkom. Na koordináciu aktivít štátov v najnovšej operačnej doméne Aliancie, ktorou je od roku 2019 vesmír, vzniklo **NATO Space Centre** v nemeckom Ramsteine.

NATO prispievalo v roku 2020 k zvládaniu pandémie COVID-19 na území členských štátov aj mimo nich.

V americkom Norfolku vzniklo nové atlantické veliteľstvo NATO.

Národný projekt: Budovanie a posilnenie analytických kapacít v rezorte obrany a zavedenie kľúčových znalostných systémov rezortu. Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Aliancia zintenzívnila aktivity na posilnenie kybernetickej bezpečnosti.

Počas pandémie COVID-19 bezprecedentne narastal aj počet a rozsah škodlivých kybernetických aktivít. Nešlo len o šírenie dezinformácií, ale aj o hekerské útoky a špionáž. NATO v roku 2020 zverejnilo svoju prvú **kybernetickú doktrínu** a v novembri zorganizovalo rozsiahle kybernetické cvičenie **Cyber Coalition** za účasti viac ako 1000 expertov z krajín NATO a partnerských štátov (Írsko, Fínsko, Švédsko, Švajčiarsko). Spustené bolo aj **Cyberspace Operations Centre** v belgickom Monse zamerané na koordináciu aktivít Aliancie v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Zároveň došlo ku zintenzívneniu spolupráce NATO s EÚ pri výmene informácií, ale aj so súkromným sektorom formou **NATO Industry Cyber Partnership**. NATO pritom vo výročnej správe opätovne zdôraznilo, že vážny kybernetický útok môže byť dôvodom aktivácie článku 5 Severoatlantickej zmluvy (kolektívna sebaobrana).

Výdavky na obranu napriek kríze Covid-19 rástli

Po nástupe prezidenta Donalda Trumpa do funkcie výrazne narástol tlak na európskych spojencov NATO k plneniu ich záväzkov v oblasti obranných investícií z roku 2014. Polemiky o prenášaní zodpovednosti za vlastnú ochranu na USA (tzv. freeriding) v spojitosti s postupným presunom záujmu USA z Európy do juhovýchodnej Ázie a východného Pacifiku spôsobili okrem iného výraznejšie navýšenie obranných rozpočtov európskych členských štátov NATO. V roku 2020 už 11 z 30 členov NATO (Estónsko, Francúzsko, Grécko, Litva, Lotyšsko, Nórsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, UK, USA) splnilo záväzok vynakladať 2% HDP na obranu, čo je nárast v porovnaní s rokom 2014, kedy tento záväzok plnili len tri štáty. Až 18 spojencov (vrátane Slovenska) splnilo záväzok investovať 20% obranných výdavkov na rozvoj obrany, čo je nárast v porovnaní s rokom 2014 o 11 krajín. Celkové vojenské výdavky krajín NATO v roku 2020 pravdepodobne presiahli 1 bilión USD. Dôležité je dodať, že všetky údaje za rok 2020 v správe NATO sú len odhadom.

Z hľadiska vplyvu pandémie COVID-19 na obranné výdavky bude kľúčový práve rok 2021. Až tu sa ukáže, či budú štáty svoje obranné rozpočty znižovať, alebo ich napriek ekonomickému poklesu po pandémii COVID-19 ponechajú na pôvodne plánovanej úrovni. Druhému scenáru nahráva fakt, že hoci sa nová americká administratíva prezidenta Bidena javí byť naklonená opätovnému prehĺbeniu partnerstva s Európou, v otázke tlaku na spojencov pri zdieľaní ekonomickej záťaže za financovanie obrany NATO pravdepodobne nepoľaví. Samotné štáty EÚ sa pritom čoraz intenzívnejšie snažia o budovanie vlastných obranných spôsobilostí, s čím nevyhnutne súvisia aj vyššie obranné investície.

Podpora voči NATO je vysoká, Slováci sú na chvoste

Dôležitou súčasťou výročnej správy NATO je monitoring vnímania NATO občanmi členských krajín Aliancie. Takmer dve tretiny obyvateľov NATO (62 %) podporuje zotrvanie svojej krajiny v Aliancii, pričom len 11 % by hlasovalo za vystúpenie. Na Slovensku je pozitívne vnímanie NATO v porovnaní s priemerom nižšie. Za zachovanie členstva by hlasovalo len 51 % opýtaných. Alarmujúce je zistenie, že až 27 % by preferovalo odchod Slovenska z NATO, čo je po Čiernej hore druhé najvyššie číslo spomedzi 30 členov NATO. Zaujímavé je, že napriek tomu až 64 % Slovákov verí, že v prípade útoku na Slovensko by NATO malo našu krajinu brániť v súlade s princípom kolektívnej sebaobranu Aliancie. Prieskum tiež potvrdil všeobecnú podporu spolupráce medzi NATO a Európskou úniou pri zvládaní súčasných bezpečnostných výziev vo svete. Slovensko sa v tejto oblasti opäť prejavilo skepticky – spoluprácu považuje za málo dôležitú až 10 % Slovákov. Negatívnejší postoj v tejto otázke už malo len Turecko (14 %) a Čierna hora (24%).

Viac ako štvrtina Slovákov by bolo za vystúpenie Slovenska z NATO. Horšie výsledky má spomedzi 30 členov Aliancie už len Čierna Hora.

Hypersonické a autonómne systémy budú v najbližších dekádach jedny z kľúčových spôsobilostí pre oblasť obrany a vojenstva vo svete.

Nové technológie pod drobnohľadom

Spomedzi mnohých modernizačných projektov naštartovaných v roku 2020 kladie NATO veľký dôraz na pokrok v oblasti novovznikajúcich a disruptívnych technológií (**Emerging & Disruptive Technologies, EDTs**). Medzi tieto technológie, ktoré NATO zadefinovalo vo svojej správe „Science and Technology Trends 2020-2040“ (marec 2020) ako kľúčové pre oblasť obrany a vojenstva v najbližších dekádach, patria 1. Dáta, 2. Umelá inteligencia (AI), 3. Autonómne technológie, 4. Kvantové technológie, 5. Vesmírne technológie, 6. Hypersonické systémy, 7. Biotechnológie a 8. Nové materiály. Monitoring významu EDTs pre NATO má za úlohu aj novovytvorená 12-členná poradná skupina zložená z odborníkov zo sfér priemyslu a akadémie. Výsledky zhodnotenia vplyvov týchto technológií (aj na základe analýzy NATO Industrial Advisory Group) by mali byť zahrnuté do plánovania Aliancie v rámci NDPP (NATO Defence Planning Process).

S novými technológiami súvisia aj schopnosti NATO v spravodajstve a prieskume (ISR). Životne dôležitou spôsobilosťou pre vykonávanie operácií a misií NATO je preto **program pozemného prieskumu (AGS)**, v rámci ktorého 15 členských štátov (vrátane Slovenska a Česka) obstaráva spolu 5 diaľkovo pilotovaných lietadiel RQ-4D Phoenix a súvisiace pozemné riadiace a kontrolné stanice. V roku 2020 boli z USA dodané posledné tri lietadlá do talianskej operačnej základne Sigonella a od roku 2021 plánuje NATO začať s prvými prieskumnými misiami. AGS bude prínosom k celej škále úloh, ako napríklad ochrana pozemných jednotiek a civilného obyvateľstva, kontrola hraníc a námorná bezpečnosť, boj proti terorizmu alebo humanitárna pomoc pri prírodných katastrofách.

Stabilita a bezpečnosť vo svete

NATO aj v roku 2020 naďalej pokračovalo v zahraničných aktivitách zameraných na boj proti terorizmu, či stabilizáciu krízových regiónov. Prebiehali **misie a operácie** v Afganistane (RS), Kosove (KFOR), v Stredomorí (Sea Guardian), ako aj tréningová misia v Iraku (NMI).

Z právneho hľadiska bolo dôležité prijatie **NATO Battlefield Evidence Policy**, ktorá zjednoduší využívanie materiálov, dokumentácie, výbušných či elektronických zariadení a pod. zozbieraných počas trvania operácií NATO pri následnom vynucovaní práva a usvedčovaní aktérov teroristických činov na súde.

V roku 2020 NATO pokračovalo aj v **rozširovaní svojej členskej základne**. V marci sa tridsiatym členom Aliancie stalo Severné Macedónsko. K rozšíreniu tak došlo po necelých troch rokoch od prijatia dovtedy posledného člena NATO (Čierna Hora, 2017).

Článok vyšiel v rezortnom časopise Obrana 5/2021.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.